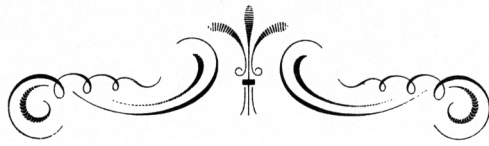

Джийн Плејди

Кралица Виктория

Кралица Виктория

Джийн Плейди

Превела от английски: Деница Райкова

ИК „ЕМАС“

СОФИЯ

Jean Plaidy

VICTORIA VICTORIOUS

© Jean Plaidy

Джийн Плейди

КРАЛИЦА ВИКТОРИЯ

Превела от английски: *Деница Райкова*

Оформление на корицата: *Борис Драголов*

Илюстрация: „*Портрет на кралица Виктория*“,
Франц Ксавер Винтерхалтер, 1859

© ИК „ЕМАС“

Всячки права запазени!

Пролог

От съвсем малка си водя дневник. Мама каза, че ще е добре за мен. Тя го четеше и после ме наставляваше; след това двете с баронеса Лецен, доближили глави, коментираха: „Малката е твърде темпераментна, твърде емоционална и ѝ липсва подобаващо достойнство.“ Все верни неща, разбира се; но по онова време – пленничеството, както го наричах – така и не се освободих от тях; и това продължи от рождения ми ден до онзи славен миг на 20 юни 1837 година, когато архиепископът и лорд-канцлерът дойдоха в Кенсингтънския дворец да ми съобщят, че съм кралица.

Не помня някога да съм била сама. Дори спях в стаята на мама, а Лецен седеше с мен, докато мама си легне, така че да не ме оставят насаме.

Колко многозначително! Една от първите мисли, осенили ме в онзи паметен ден, беше: „Сега мога да бъда сама.“

Растях и постепенно осъзнавах колко е неприятно постоянно да те наблюдават и да ти забраняват да правиш толкова много желани неща. Закопнях да имам таен дневник, за да отбелязвам ежедневни случки, понеже човек е склонен да забравя важни подробности, ако не ги записва навреме. Исках да пиша за живота си в двореца „Кенсингтън“, за Лецен, за Шпат, за моите красиви кукли, които изглеждаха като живи, и за скандалните ми чичовци; исках да пиша за зловещия сър Джон Конрой, за влиянието му върху мама и решимостта му да ме впримчи, докато съм още твърде млада и неопитна, за да му се противопоставя; не исках никога да забравя какви тръпки ми лазеха по гръбнака от него. Наистина съм убедена, че изглеждаше не по-малко заплашителен от едноокия ми чичо Къмбърланд. Смятах да пиша напълно откровено за

нарастващата промяна в чувствата ми към мама. Естествено, човек *трябва* да обича майка си: това е дълг; но ми се искаше очите ми да не виждат толкова много, а умът ми – да не стига до такива заключения. Ала подобно държание не е пристойно – определено не и за момиче, на което предстои да стане кралица.

Ако си имах таен дневник, можех да му се доверя. Щях да записвам внезапните промени в чувствата ми. Можех да намеря причината за онези внезапни изблици, „бурите“, както ги наричаше мама. Можех да започна да разбирам по-добре и самата себе си, и другите.

Но сега, в настоящия момент, аз сама съм си господарка и през самотните ми години, когато мъжът, въплъщавал за мен целия свят, ми е отнет, си позволявам една прищявка. Обичам часове наред да си спомням за миналото, да препрочитам дневниците си и да записвам всичко така, както щях да го направя, ако написаното бе предназначено само за моите очи. Написаното сега е различно от написаното тогава и в него сякаш виждам по-ясно себе си, опознавам се – и задачата ме поглъща. Припомням си дните на моето детство в двореца „Кенсингтън“ – затвора, както го наричах. Връщам се в спомените си към времето, когато за пръв път осъзнах, че не съм като децата около мен, че съм Виктория, на която съдбата е отредила да носи корона.

Тази предопределеност властваше над детството ми: тя беше причината за загрижеността на мама. Как копнееше тя короната да бъде моя – далеч повече, отколкото аз съм копняла някога – за предпочитане, преди да навърша пълнолетие, за да управлява вместо мен. Как мразеше тя горкия стар чичо Уилям, задето отказваше да умре! Как мразеше всичките братя на баща ми! Била ме предпазвала от тях. Не бивало никога да забравям колко много ѝ дължа. Бедната мама, тя не си даваше сметка, че не е възможно човек да обича с цялото си сърце, колкото и силно да го иска, само защото е негов дълг.

Сега мога да пиша само за себе си, без да се опасявам, че изпитателните погледи на мама или Лецен ще открият в наивните ми наблюдения черти на характера, които трябва да бъдат потиснати. Бедната мама! Скъпата Лецен! Те вече не могат да ме съдят. А аз съм самотна вдовица: останали са ми единствено спомените за по-щастливи дни.

Коварните чичовци

АКО БРАТОВЧЕДКА МИ ШАРЛЪТ не била починала така трагично – а с нея и бебето ѝ – никога нямало да се родя и следователно никога нямало да има кралица Виктория. Шансът играе голяма роля в живота на всеки, но винаги съм мислила, че това важи с особена сила за мен. Без въпросното печално събитие, потопило в скръб цялата нация, баща ми щял да продължи да живее в „приемлив“ грях – ако грехът изобщо може да е „приемлив“ – с мадам Сен Лоран, която споделяла компанията му от двацет и пет години, а майка ми щяла да си остане в Лайнинген. Макар и вдовица с две деца, тя била само на трийсет и една години, тоест достатъчно млада да има още деца. А аз изобщо нямало да се родя.

Трудно е да си представиш свят, където те няма, както отбелязах пред гувернантката ми, баронеса Лецен, когато ми разказа всичко това. Тя беше клюкарка и обичаше да обсъжда скандалите, които сякаш неизменно съпътстваха семейството ни. За свое оправдание изтъкваше, че ставало въпрос за история, и с оглед на предстоящите събития в моя живот – макар по онова време да не бе сигурно доколко ми се полага да се възкача на престола – тези неща трябвало да се знаят.

Семейството ми по бащина линия имаше склонност към скандали и този печален факт правеше разговорите с Лецен по-интересни, отколкото ако роднините ми бяха образци за добродетел. В поведението на почти всички чичовци отсъстваше очакваното от едно кралско семейство благоприличие: носеха се слухове дори за лелите. Горкият дядо! Той бил верен съпруг и се придържал строго към моралния кодекс – за разлика от синовете си, но се наложило да го изпратят в дом за душевноболни; а баба ми, кра-

лица Шарлът, независимо от цялата ѝ не по-малка добродетелност, никога не си спечелила благосклонността на хората. Твърде много кралици в нашата история не са съумели да получат одобрение само защото не са осигурили наследник. В това отношение кралица Шарлът преизпълнила дълга си – родила петнайсет деца. „Товар“. „Пресушаване на хазната“, казаха. Колко трудно е да угодиш на хората!

Винаги слушах с интерес за братовчедка ми принцеса Шарлът: естествено, нали дължах живота си на нейната смърт. Когато съм се родила, баща ѝ бил принц-регент, а когато съм била на около седем месеца, станал крал Джордж IV. Никой от братята не беше предизвиквал повече скандали. А един от най-големите скандали в това изпълнено с шумни истории семейство били отношенията между родителите на Шарлът.

Шарлът се омъжила за брата на майка ми, принц Леополд. По думите на Луиза Луис, живяла в „Клермонт“¹ с Шарлът и Леополд, те се обичали истински. Шарлът била мъжкарана. „Няма по-точно описание за нея“, каза Луиза. Устните ѝ потрепваха – намек, че слабостите на Шарлът я правели още по-привлекателна. Бях силно озадачена: питах се защо недостатъците на някои хора ги правят симпатични, докато добродетелите не винаги будят същите благи чувства.

Шарлът, обаче, тази нарушителка на общоприетите норми, това буйно, неопитомено момиче, спечелила сърцата на цялото си обкръжение и главно сърцето на принц Леополд, младия ѝ съпруг, коренно различен по характер и темперамент от нея.

– Смъртта ѝ го съкруши – въздъхна Луиза. – Всички бяха съкрушени.

Обсъждайки по-късно темата с Лецен, отбелязах, че навярно хората я обичат, защото е мъртва. Бях забелязала, че хората сякаш наистина будят повече обич, когато починат, отколкото приживе.

Както и да е, Шарлът била надеждата на нацията. Вярно, защото била единственото дете на регента и наследница на престо-

---

¹ Имение в английската провинция с малък дворец, построен през XVIII в. и служил като резиденция на няколко крале. Днес паметник на архитектурата, а паркът е един от най-старите запазени образци на английското парково изкуство. – Бел. ред.

ла. Братята му имали много деца, но те били незаконородени. Ето защо, когато многообичаната Шарлът умряла, а с нея и бебето ѝ, в семейството настъпило огромно объркване – без наследник ХанOVERската династия щяла да свърши. Много по-късно говорих за това с Лецен и тя потвърди разказите на Луиза за популярността на Шарлът.

– Смъртта ѝ беше неочаквана. Как трябваше да се постъпи? Регентът беше женен, но нещастно, и отказваше да живее със съпругата си, така че там нямаше надежда. А другите? Налице беше Фредерик, херцог на Йорк, вторият син. – Лецен поклати глава. – Той беше любимият брат на регента и многоуважаван джентълмен, независимо че имаше скандал...

– Имало е скандал, разбира се – потвърдих. – Винаги има скандал.

– Е, ще го премълчим...

– О, не, Лецен, *няма* да го премълчим.

Този разговор се състоя в началото на юношеските ми години. По онова време започнах да проявявам известна надменност, така осъждана от майка ми. От една страна, ме изпълваше привързаност към онези, които обичах, от друга – ожесточено отхвърлях всичко, което не ми се нравеше. Но вече си давах сметка за предопределената ми съдба и държах хората от обкръжението ми да проявяват покорство... включително скъпата ми стара Лецен... По същия начин, както бях решила никога да не се гневя на майка си или на омразния Джон Конрой. Затова настоях тя да ми разкаже за скандала, свързан с чичо Фредерик.

– Беше замесена жена, естествено. В случая с чичовците ви често имаше замесени жени – всъщност, почти винаги. Той беше главнокомандващ на армията, а тя – авантюристка. Казваше се Мери Ан Кларк, родена на уличката, известна като „Топката и кеглата“. Най-напред се омъжила за словослагател, а господарят му се влюбил в нея и я изпратил да се изучи. Не знам какво е станало с първия ѝ съпруг, но се появил втори, Кларк. Е, такава жена сигурно има любовници с дузини и някак привлече вниманието на чичо ви Фредерик. – Лецен присви устни. – Ей такива като нея пръскат пари с шепи, отдаде ли им се добра възможност. Човек би очаквал да проявяват уважение към тях. Но о, не,

нашата важна дама Мери Ан вземаше най-доброто. Херцогът ѝ обеща по хиляда лири годишно, за да може да води живот, какъвто според нея подхожда на дарбите ѝ. Ала парите винаги са били проблем в семейството и понеже Мери Ан не си получаваше редовно обещаната сума, се огледа как да допълни дохода си. Хрумна ѝ идеята да приема подкупи срещу осигуряването на назначения.

– А чичо ми помагаше ли ѝ?

– Така изглежда. Повдигнаха обвинения срещу него и избухна голям скандал. Тя заплаши да публикува писмата му...

Кимнах мълчаливо. Ако се обаждах твърде често и проявявах твърде голям интерес, Лецен щеше да осъзнае, че говори прекалено свободно, и това щеше да сложи край – временно – на интересните разкрития. Знаех го от опит.

– После, разбира се.. бракът му. Той се отдръпна от принцеса Фредерика почти веднага щом се ожени за нея и, както е известно, херцогинята отиде с кучетата си и други животни да живее в Оукландс Парк, където остана до смъртта си. И макар да беше следващият по линията за наследяването на трона, Фредерик бе стар и никой не очакваше от него да създаде наследник...

Обичах сагата за моите чичовци. Те обаче – по думите на майка ми – бяха скандал и позор за семейството. Затова срещам трудности да се сдобия със сведения за тях и мина доста време, преди все пак да изкопча нещо от Лецен.

След чичо Фредерик идваше чичо Уилям. Той беше херцог на Кларънс и след време щеше да стане крал Уилям IV. Винаги беше представлявал твърде нелепа фигура. Различаваше се от всички други чичовци, защото въпреки недостатъците си, те бяха високо начетени, вежливи, с изтънчени маниери. Не така стояха нещата с чичо Уилям. Той бе отгледан по различен начин и изпратен по море на ранна възраст: гордеше се, че е груб и безцеремонен моряк. Беше словоохотлив и обичаше да произнася публични речи, често пъти остри критики срещу едно или друго. В младостта си сигурно е бил доста романтична фигура, защото започнал връзка с Дороти Джордан, актриса, и тя му родила девет деца. Двамата живеели в съгласие в Буши, макар и без благословията на Църквата, точно както бе живял баща ми с мадам Сен Лоран. Изглежда, чичовците ми имаха „вкус“ към такива отношения. След смъртта

на Шарлът обаче се наложило чичо Уилям бързо да си намери съпруга, също като баща ми. Накрая започнал да се отнася по-зле с Дороти Джордан. Тя заминала за Франция и умряла нещастна там. Чичо Уилям се показал като голям глупак. Поискал ръката на няколко дами – нито една от тях кралска особа – и бил публично отхвърлен. Освен от една: някоя си госпожа Уикъм. Само тя го приела; когато обаче Шарлът починала и нуждата от наследник станала неотложна, той бил принуден да я изостави и да се ожени за Аделаиде, дъщерята на херцога на Сакс-Майнинген. С течение на времето я обикнах нежно.

Е, това беше чичо Уилям Кларънс, който щеше да влезе в такъв сериозен конфликт с майка ми. След него идваше баща ми. Често ми се е искало да не се налага да разчитам на описанията на други хора за него. Тъжно е да нямаш лични спомени за родния си баща. Обичах да слушам историите за него, макар не всички да бяха ласкателни.

Желанието му било да се ожени за мадам Сен Лоран. Случаят ме наведе на мисълта, че липсата на морал в моето семейство до голяма степен се дължи на на Закона за кралските бракове. Този закон забранява на кралските деца под двайсет и пет годишна възраст да сключват брак без кралско съгласие; а след тази възраст трябва да получат съгласието на Парламента. В известно отношение законът беше жесток, но поради природата на принципите, предполагам, бе необходим.

Следователно баща ми е бил наясно, че никога няма да му позволят да се ожени за мадам Сен Лоран. Както съм чувала, тя била не само красива, но и мила и благоразумна. Избягала от революцията във Франция, тя навярно е била много романтична натура.

Регентът ѝ оказал почит. Винаги се отнасял снизходително към простъпките на брат си – и с пълно основание защото сам той бил извършил много такива. Горката мадам Сен Лоран! Мъчно ми беше за нея, но предполагам, това очаква жените, встъпващи в непорядъчни връзки.

Баща ми трябвало да се ожени, ако семейството смятало да оцелее. Раждането на наследник било от изключителна важност. Свободни били Аделаиде от Сакс-Майнинген и Виктория от Лай-

нинген, вдовица на владетеля на онази област. Като че ли нямало голямо значение коя за кое владение ще бъде определена. Често съм си мислела колко различен щеше да е животът ми, ако Аделаиде ми беше майка. Но тогава, навярно, аз щях да съм различна, така че тези догадки са безполезни.

Решено било баща ми, като по-начетен и с по-царствени маниери от Уилям, да получи Виктория, защото щяло да се наложи да я ухажват, докато Аделаиде, вече не в първа младост и с твърде малко кандидати за ръката ѝ, щяла да вземе, каквото ѝ дадат. От друга страна, вдовицата Виктория, веднъж омъжена с оглед интересите на държавата, щяла да има право да избере следващия си съпруг.

И така Виктория се паднала на Кент, а Аделаиде – на Кларънс.

А след Кент – Къмбърланд. От най-ранните си дни го възприемах като коварния чичо Ърнест. Външността му бе достатъчна да предизвика ужас и у най-смелото дете. Причината бе в загубата на лявото око. Колебаех се кое е по-ужасяващо: да зърна празната очна кухина или черната маска, която понякога носеше върху нея. Навярно обаче не толкова външността на чичо Ърнест, колкото репутацията му, събуждаше онези нотки на безпокойство в младежкото ми сърце.

Ала репутацията прилягаше на външността му и това се дължеше до голяма степен на факта, че около девет години преди раждането ми той бил замесен в много неприятен случай – камериерът му, някой си Селис, бил открит в леглото с прерязано гръло. Самият херцог бил ранен в главата и това щяло да бъде фатално, ако поразилото го оръжие не влязло в досег със сабята му. Липсваха обяснения за станалото, но Селис наистина имал красива съпруга, а репутацията на Ърнест по отношение на жените била доста съмнителна. Според всеобщото убеждение чичо Ърнест се бил спречкал с камериера си заради съпругата му и сам се наранил по време на свадата.

Около три години преди смъртта на Шарлът той се оженил за жена с репутация зловеща, колкото и неговата. Това била братовчедка му Фредерика, дъщеря на херцога на Мекленбург – следователно леля ѝ била кралица Шарлът Английска. Въпросната леля се омъжвала два пъти: веднъж за Фридрих Пруски и веднъж

за Фридрих Золмс-Браунфелз; и двамата починали при загадъчни обстоятелства.

Освен това редно е да спомена и чичо Ърнест с леля Фредерика, над които също тегнеше подозрение за убийство; а фактът, че изпитвах тази антипатия, не се дължеше изцяло на омразата на майка ми към тях.

Чичо Съсекс беше шестият син и девето дете на крал Джордж и кралица Шарлът. Живееше в двореца „Кенсингтън“, така че го виждах от време на време и през детството си. Той беше чиста проба „ексцентрик“ и приносът му към семейните скандали идваше, както можеше да се очаква, по линия на брака му. Не се отдаваше на случайни връзки. Всъщност чичовците не можеха да бъдат обвинени в подобен грях. Дори Джордж IV бе верен – в общи линии – на жените, докато запазваха положението си. Чичо ми Съсекс се влюбил в лейди Огъста Мъри, докато бил на континента, и двамата се оженили там; а когато дошли в Англия, извършили церемонията отново. Уви, макар съюзът да бил сключен по любов, той не бил одобрен от краля и Парламента, следователно не бил признат за законен. Отначало щастливата двойка нямала нищо против. Ала предполагам, че подобни съображения помрачават един брак. Съсекс винаги е бил бунтар. Бях чувала, че когато бил много млад, го заключили в спалнята му, задето по време на избори носел цветовете на адмирал Кепел – а кралят бил против адмирал Кепел. Чичо Съсекс продължи да се бунтува цял живот.

Когато отстраниха крал Джордж и най-големият му син стана регент, приеа Съсекс отново в двора. Беше сключил втори брак, с лейди Сесилия Бъгинс, вдовицата на сър Джордж Бъгинс, и тогава дойдоха в двореца „Кенсингтън“. Съсекс беше ексцентричен и никога не се интересуваше какво мислят хората за постъпките му. Но беше и интелектуалец, затова повечето членове на семейството го приемаха с подозрение. Освен регента, разбира се, защото Съсекс бе в известен смисъл добър човек и подкрепяше великодушни каузи. Само браковете бяха му навлекли лоша слава.

Последен бе чичо Адолфус, херцогът на Кеймбридж. Изглежда, че по-младите чичовци не са били толкова буйни. Седми син и десето дете в семейството, чичо Адолфус, заминал за Германия и се отличил в армията. Когато Кларънс се лутал в търсене на съп-

руга, той обещал да се оглежда за някоя подходяща и зоркият му поглед се спрял върху принцеса Аугуста, дъщеря на ландграфа на Хесен-Касел. Писал на Кларънс, възхвалявайки красотата ѝ. Писмата ставали все по-ласкателни, докато се прокраднало съмнението, че самият Адолфус е влюбен в дамата. Наистина се оказало така, защото именно той се оженил за нея. Да, Кеймбридж наистина беше най-обикновеният от чичовците.

И така, това били те – моите дискредитирани чичовци, принцовете на ХанOVERската династия, която трябвало да бъде опазена жива на всяка цена. Затова се налагало всеки чичо на възраст за женитба да изпълни дълга си и да осигури наследник. Докато имало изгледи здравата, жизнена Шарлът да оцелее и да народи куп здрави синове, както баба ѝ преди това, амбицията само дремела. Ала сега била раздухана и се разгоряла в ярък пламък. Нито един от херцозите на възраст за женене не криел стремежите си да създаде наследник за трона.

Кларънс, Кент, Къмбърланд и Кеймбридж били набелязали обектите си. В семейството... и из цялата страна се ширели предположения кой ще достигне заветната цел?

Горката леля Аделаиде родила, но изгубила детето си. Така за Кларънс нещата започнали зле. И Къмбърланд, и Кеймбридж се сдобили със синове – и двамата кръстени Джордж, подходящо име за крал. Но понеже те били по-младите синове, ако херцогинята на Кент се окажela плодовита, палмата на първенството щяла да отиде при херцозите на Кент, дори Кларънс да се провалял.

Колко ли вълнуващо е било! Представях си как горкият, ожесточен чичо Уилям настойчиво убеждава леля Аделаиде; а Къмбърланд скърца със зъби и крои Бог знае какво със зловещата си съпруга, чиято репутация бе достойна за неговата. Кеймбридж ли? Е, вероятно е хранил някакви крехки надежди; но шансовете му са били малко далечни, защото надали е било възможно всички други да се провалят напълно.

С баща ми се случило нещо странно. Спомнили си го при раждането ми, когато той установил, че вместо жадувания син има дъщеря. Намирал се в гората и налегнат според мен от съмнения преди женитбата си, с тревога си мислел какво страдание е на път да причини на мадам Сен Лоран. Отивал да посети майка

ми и спрял да пренощува в един хан. Докато вечерял с неколцина от другарите си, влязла циганка. Погледът ѝ паднал върху него и попитала дали ѝ позволява да му предскаже бъдещето.

Те се засмели и се престорили, че не вярват в подобни изкуства, макар да ги намирали за неустойими. Циганката поела ръката му и предрекла, че скоро ще се ожени и ще стане баща на велика кралица.

Това го удивило, защото, ако била прочела мислите му и се опитвала да му каже каквото очаквал да чуе, щяла да каже „крал“.

Поправил я:

– Не. Крал.

Ала циганката поклатила глава:

– Кралица – настояла тя.

Останал силно впечатлен. Дотолкова, че взел решение. Налагало се да осъзнае дълга си към семейството и държавата: трябвало да се ожени за Виктория и да се погрижи мадам Сен Лоран да бъде добре осигурена.

В Англия никой закон не забранява жените да наследяват престола, а циганката била казала „велика кралица“.

Е, така гласяло пророчеството и понеже вярвам първо и преди всичко в правдивостта, ще кажа, че то се сбъдна точно.

Изгряла 1819 година. Това била годината на кралските бебета. През март на семейство Кларънс се родило момиченце, ала не оцеляло. През май се появили още две бебета. Семейство Кеймбридж се сдобили с момче. Синът на семейство Къмбърланд, Джордж, се родил на двайсет и седми, но преди това, на деветнайсети, съм се появила аз.

Баща ми ликувал. Бил сигурен, че предсказанието на циганката се сбъдва.

Обичах да си представям моята детска стая. Настъпило такова невъобразимо ликуване. Би било приятно да знам какво важно бебе съм. Ала навярно това нямаше да е добре за мен и щях да съм още по-своенравна и капризна, отколкото всъщност бях през онези ранни години.

Луизе Лецен, натоварена да отговаря за мен, довела в Англия

възпитаничката си принцеса Феодора, моята полусестра, за да живее с нас. Именно от Лецен и от Феодора – а аз обикнах нежно и двете – научих толкова много за онези ранни дни.

Ето ме и мен, здраво бебе – „чудесно закръглена“ – по думите на някои. „Още от самото начало – казваше Лецен, присвиваше устни и кимаше с глава, – твърдо решена да постигнете своето.“

Феодора твърдеше, че съм била най-прелестното бебе, раждало се някога. Когато се сдоби със свои, предполагам, е променила мнението си по въпроса! И наистина се чудех колко бебета е познавала – но няма значение. Да мисли така бе знак за обичта ѝ. Настъпило вълнение не само в „Кенсингтън“, но и в Сакс-Кобург. Роднините ни от династията на Кобургите винаги се подкрепяха и ликуваха, увеличише ли се семейството, за разлика от английските ми роднини, които бяха в постоянен конфликт помежду си.

Баба ми по майчина линия, херцогинята на Сакс-Кобург-Залфелд, ме наричаше Майски цвят и това ми се стори твърде очарователно. „Англичаните обичат кралиците – добави тя, – а племенницата, също и първа братовчедка, на непрежалимата и обична Шарлът ще им бъде изключително скъпа.“ Вярно беше, че английчаните *харесваха* кралиците още от царуването на Елизабет. Как я бяха почитали хората! Най-великият монарх, сядал някога на трона, отсъждаха някои – и жена при това! Да, след Елизабет английчаните със сигурност харесват кралиците.

Големият спор за името ми приключил със сцена в Куполната зала.

Чичо ми, регентът, вече изпитвал голяма неприязън към майка ми. Чичо Уилям – също. Феодора ми разказа как майка обяснявала причината – била млада и здрава, докато те, бедните създания, били грохнали стари господата и нямали никаква надежда да се сдобият със здрави деца. Регентът мразеше дори стила на обличане на майка ми. Тя обичаше перата, шумолящите коприни и многобройните волани, а – по мнение на регента – те били проява на лош вкус. Независимо от всичките си недостатъци, той беше известен из цялото кралство като арбитър по изискан вкус. Никога не съм знаела много по въпроса: забелязвах, че останалите хора са склонни да смятат, че това, което харесват, е добър вкус, а всички с различно мнение имат лош вкус. Така или иначе,

тази неприязън съществуваше и майка ми – такава властна жена – винаги намираще за много нередно някой да я критикува.

От Феодора научих колко големи проблеми създал изборът на името ми. Баща ми, абсолютно сигурен, че ще стана кралица, настоявал да получа подобавашо име. След много мислене решили първото ми име да е Джорджиана. Имало трима Джорджиевци и вероятно щял да се роди и четвърти, затова този избор изглеждал най-добрият. Следвали другите имена: Шарлът (по името на принцесата, направила появата ми възможна), Огъста Александрина (на императора) и Виктория на майка ми.

Етикетът, естествено, изисквал имената да бъдат представени на регента за одобрение. Феодора си спомня, че майка ми възразила. „Защо е цялата тази суетня заради едно име?“ Човек би могъл да я попита същото. Името ми, разбира се, било важно и регентът положително се е отнасял към мен с подозрение. В края на краищата, когато заемаш даден пост, не е твърде приятно да виждаш кой ще го наследи. Все едно те побутват към гроба. Всички монарси го изпитват в някакъв момент – и особено ако са затлъстели, измъчват ги подагра и други болести и отчаяно се опитват да изглеждат свежи и красиви, каквито са били в младостта си.

Родителите ми очаквали проблеми. В навечерието на самата церемония регентът изпратил кратка бележка, за да предупреди, че името „Джорджиана“ не може да бъде поставено пред името на руския император; а регентът не можел да допусне да е след него.

Съжалявам, но нямам личен спомен от тази сцена – макар да съм била в центъра ѝ. Куполната зала сигурно е изглеждала много внушителна със златния купел, донесен от „Тауър“, и с алените кадифени завеси, взети от параклиса в „Сейнт Джеймс“. Имала съм трима изтъкнати кръстници. Най-важният бил Александър Първи, руският император, втората – скъпата ми леля Шарлоте, кралица на Вюртемберг (и принцеса от английското кралско семейство); а третата – баба ми по майчина линия, херцогинята на Сакс-Кобург-Залфелд. Споменатите знатни кръстници не присъствали лично, разбира се, а били представлявани от чичо ми, херцога на Йорк, и лелите ми принцеса Огъста и херцогинята на Глостър.

Най-сетне принц-регентът пристигнал и от този момент за-

почнали проблемите. Представям си каква враждебност е припламвала между него и майка ми. Били събрани във великолепната зала пред златния купел, а майка ми се подготвяла за битка. Многократно съм я виждала в настроението, в което сигурно е била и тогава.

Архиепископът ме държал на ръце в очакване. Поканил регента да обяви първото ми име.

– Александрина – казал той и направил пауза.

Архиепископът чакал.

– Шарлът – прошепнал баща ми.

Ала регентът поклатил укорително глава, за да покаже определено неодобрение.

– Огъста?

– Всъщност не – забранил регентът. – Да бъде кръстена на майка си. Александрина Виктория.

Така, за ярост на майка ми и ужас на баща ми, аз, която трябвало да изляза от Куполната зала, обогатена с толкова много достойни имена, подобаващи за бъдеща кралица, съм излязла само с две.

Регентът показал неодобрението си към така наречената от него самонадеяност на родителите ми. Все още не бил мъртъв и явно таял надежда някой от другите му братя да осигури наследника на трона, защото враждебността му към майка ми била огромна.

И ето ме и мен – възможната наследница на трона, „чудесно закръглена“ – пращяща от здраве и готова да започне живота си...

Бяхме много бедни. Баща ми бе натрупал значителни дългове. Всъщност надеждата да ги уреди била една от причините за брака му – вярно, второстепенна, но въпреки това причина. Очевидно очакванията му не се бяха оправдали и се наложило да се правят икономии.

Както трябваше да се очаква, вуйчо Леополд – *скъпият* вуйчо Леополд – се притече на помощ. С течение на времето този брат на майка ми – някога предан съпруг на принцеса Шарлът, щеше да стане изключително важен за мен. Понеже бе спечелил обичта на принцесата всецяло и я обуздавал така възхитително, той се бе превърнал в личност със значително положение в Анг-

лия, макар принц-регентът и чичо Уилям да не го обичаха особено. Вуйчо Леополд беше сдържан, внимателен и изключително *почтен* във всичките си начинания, а хората с не толкова високи морални устои са склонни да недолюбват такива като него. Една от нападките на чичо Уилям срещу вуйчо Леополд беше, че не пиел вино на вечеря. Силно раздразнен от поведението му, той веднъж отбеляза строго: „Сър, на моята трапеза джентълмените не пият вода.“ Някой навярно би се стреснал, но вуйчо Леополд остана напълно невъзмутим и продължи да пие вода.

Вуйчо Леополд беше запазил „Клермонт“. Там бе живял в пълно разбирателство с принцеса Шарлът, но понеже изпитвахме сериозни финансови затруднения, той ни зае къщата. И така тръгнахме натам.

Когато поотраснах, истински заобичах посещенията в това имение. То беше малка кралска резиденция, ала веднъж вуйчо Леополд ми описа колко възхитена била Шарлът при първото им посещение. Определила го като съвършения „декор“ за женени влюбени, защото позволявало да се изолират от светската суета и да живеят простичко. Обичах го, отчасти заради самото място, отчасти защото бе на вуйчо Леополд, а аз обичах всичко, свързано с него. Поглеждайки назад през многобройните години, си давам сметка, че той бе първият мъж, спечелил моята предана привързаност, която така копнеех да раздавам. Или – както мисля сега – е било защото изпитвах потребност някой мъж в живота ми да бъде от първостепенно значение за мен: баща, когато бях дете, съпруг – по-късно. Нуждаех се от присъствието му. Макар да бях изключително самонадеяна и толкова сигурна в предопределената си съдба, а именно – аз да държа юздите, в известен смисъл ми се искаше някой да подръпва моите. Колко страни са хората, и колко малко познаваме себе си.

И така, потегляхме към „Клермонт“ – „Клермонт“ с неговите тринайсет стъпала до входа. Винаги ги броях, тичайки нагоре, нетърпелива да ме посрещне вуйчо Леополд. Обичах коринтските колони под фронтоната и с тръпка на вълнение влизах в просторните помещения на приземния етаж. Помня, че бяха осем на брой. Вуйчо Леополд ме развеждаше из тях, разказваше ми какво са правила и какво са си казвали с Шарлът и смесвахме сълзите

си, защото вуйчо Леополд се разплакваше лесно: винаги съм смятала, че това е белег на дълбока чувствителност у един мъж.

Знаех, че майка ми изпитваше силно негодувание заради инцидента по време на кръщаването. Струвало ѝ се направо потре-савашо – разказа ми по-късно Лецен – да имам само две имена, при това не добре познати в Англия – „Александрина“ звучало много чуждестранно. В онези дни ме наричаха Дрина и едва по-късно го смениха с Виктория.

Недоволствали и чичовците ми – особено Къмбърланд – защото съм се появила преди неговия син; и чичо Уилям, разбира се, защото всичките усилия на съпругата му да роди деца оставали безплодни.

Кралските бракове по никакъв начин не сложили край на напрежението. Било се превърнало в надпревара. Изглежда, регентът роптаел повече от всички други. Сякаш чакали с нетърпение да си отиде от тоя свят.

Когато баща ми ме завел на прегледа на войските в съвсем ранната ми възраст, регентът бил разярен. Запитал високо:

– Какво прави това дете тук?

Сигурна съм, че баща ми се е усмихнал самодоволно. Възможността да наследя престола едва ли била убягнала на няко-го – най-малкото на регента.

Моето ваксиниране предизвикало сериозни вълнения. Няколко години преди това д-р Едуард Дженър открил, че инжектирането на човек с кравешка сипаница може да предотврати разбо-ляването от едра шарка. Мнозина не били убедени, но щом се смятало добро за една принцеса, приели го като достатъчно добро и за тях. Било куриозно – спомняше си Лецен – колко популярни станали тези инжекции, след като аз съм „въвела модата“ им.

Тъй като сме били твърде бедни, родителите ми прецени-ли, че ще е по-евтино да живеем в Германия, отколкото в Англия, и започнали да обмислят преместването. Междувременно изглеждало добра идея да наемем къща край морето, където не само сме щели да спестим разходи, но и да се възползва-ме от морския бриз.

На път за крайбрежието сме спрели в Солсбъри и там в един ужасно студен ден баща ми отишъл да посети катедралата. Прос-